

ЗАКОННА СИЛА РІШЕНЬ СУДУ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ

Відповідно до ст. 349 Цивільного процесуального кодексу України (надалі - ЦПК України) рішення або ухвали суду касаційної інстанції набирають законної сили з моменту їх проголошення. На думку М.Й. Штефана, законна сила судового рішення виявляється у правових наслідках, які вона викликає, – авторитетності, загальнообов'язковості, стабільності, незмінності, неспростовності, виключності, преюдиціальності і здійсненності. На відміну від такої позиції, В.В. Комаров вважає, що законна сила рішення, хоча і розкривається в його наслідках, але має свій зміст, який не можна ототожнювати з наслідками законної сили судового рішення. Законна сила — це правова дія судового рішення, сутність якої полягає у його незмінності і виключності. Якісна характеристика судового рішення, яке набрало законної сили, проявляється і в правових наслідках, які воно викликає. Такими наслідками є: здійсненність, преюдиціальність і обов'язковість.

Уявляється, що з теоретичної точки зору складовими змісту законної сили рішень суду касаційної інстанції є незмінність та виключність. Незмінність рішення суду касаційної інстанції полягає у тому, що після його проголошення суд касаційної інстанції, який ухвалив рішення, не має права сам його скасувати або змінити.

Відповідно до ст. 336 ЦПК України суд касаційної інстанції на підставі розгляду касаційної скарги ухвалює рішення, коли ним скасовується рішення судів нижчестоящих інстанцій та ухвалюється нове або змінюються попередні рішення. Для рішень суду касаційної інстанції характерним є те, що вони стають незмінними вже з моменту їх ухвалення, оскільки законодавством допускається перегляд таких рішень не по суті, а тільки Верховним судом України з обмежено визначених підстав (ст. 355 ЦПК України).

Щодо такої властивості рішення суду касаційної інстанції як виключність, то тут є потреба звернути увагу на такі моменти. Рішення суду касаційної інстанції, яким скасовується або змінюється рішення судів нижчестоящих інстанцій, має усі ознаки, притаманні для судових рішень судів першої інстанції на тій підставі, що ним здійснюється перевірка законності судових рішень нижчестоящих судових інстанцій, а не тільки вирішуються процесуальні питання, що характерно для судових ухвал. Виключність таких рішень виникає вже з моменту їх ухвалення.

Рішення суду, як акт правосуддя, характеризується не лише

правовою дією, але й певними вимогами з точки зору процесуально-документального оформлення. За змістом рішення суду касаційної інстанції повинно відповідати вимогам ст. 346 ЦПК України, зокрема, у ньому має бути викладено короткий зміст вимог касаційної скарги і судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій: узагальнення доводів особи, яка подала касаційну скаргу; встановлених судами першої та апеляційної інстанції обставин; мотивів, з яких касаційний суд виходив при постановленні рішення, і положення закону, яким він керувався. Також в контексті проблем законної сили можна говорити про підстави і можливості виправлення тих чи інших недоліків рішення суду касаційної інстанції: ухвалення додаткового рішення, виправлення арифметичної помилки або описки у рішенні, роз'яснення рішення.

Слід відмітити, що законна сила судового рішення має об'єктивні та суб'єктивні межі. Законна сила судового рішення з точки зору об'єктивних меж означає дію судового рішення з приводу тих правовідносин, прав і обов'язків, які були предметом рішення суду, а також щодо тих юридичних фактів, які були його підставою. Об'єктивні межі законної сили судового рішення завжди визначаються його предметом. Законна сила судового рішення з точки зору суб'єктивних меж поширюється на сторони та інших осіб, які беруть участь у справі. Усі ці суб'єкти не можуть вдруге подати той самий позов до суду. Законна сила судового рішення поширюється тільки на тих юридично заінтересованих осіб, котрі притягувались у процесі як особи, які беруть участь у справі, та мали можливість захищати в суді свої права. На особу, яка мала юридичну заінтересованість у справі, але не була притягнута як учасник процесу, законна сила рішення не поширюється, і вона може оспорювати ті самі факти і правовідносини в іншому процесі.

Судом касаційної інстанції окрім рішень, також виносяться заключні судові ухвали, проміжні судові ухвали та окремі ухвали. Так, заключні ухвали касаційного суду (ухвала про відхилення касаційної скарги і залишення рішення без змін; ухвала про повне або часткове скасування рішення і передачі справи на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанцій; ухвала про скасування рішення апеляційного суду і залишення в силі судового рішення суду першої інстанції, що було помилково скасоване апеляційним судом; ухвала про скасування судових рішень і закриття провадження в справі або залишення заяви без розгляду; тощо) володіють усіма властивостями, які притаманні ухвалям судів нищестоящих інстанцій. Проміжні ухвали суду касаційної інстанції (ухвала про порушення провадження у суді касаційної інстанції, ухвали, які постановляються в процесі перегляду справи тощо), а також окремі ухвали (ухвали про усунення виявлених

порушень відповідними особами або органами) не містять якихось особливостей порівняно із набранням законної сили ухвалами судів першої інстанції.

У світлі проблем законної сили рішень і ухвал суду касаційної інстанції, виникає питання – чи носять вищезазначені процесуальні акти прецедентний характер. На нашу думку, судова практика суду касаційної інстанції має великий вплив на формування права, створює базу для подальшого розвитку і вдосконалення законодавства, але не є і не може бути джерелом права.

Разом з тим можна говорити про розширення прецедентності судових рішень касаційного суду відповідно до законодавства, оскільки суд касаційної інстанції зобов'язує суди нижчих інстанцій застосувати ту чи іншу норму матеріального права при новому розгляді справи (ч. 4 ст. 338 ЦПК України).

Боровицька А.Г.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
аспірантка кафедри екологічного права

СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У ГАЛУЗІ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Охорона навколишнього середовища займає важливе місце в сучасній європейській політиці. З часу набуття чинності Амстердамського договору Європейський Союз (ЄС) зобов'язався досягнути "високого рівня охорони навколишнього середовища" (ст. 2). Екологічна політика ЄС в останні десятиріччя розвивається досить динамічно. Її цілями є збереження та покращення стану природного середовища, а також проведення заходів на міжнародному рівні для розв'язання глобальних, регіональних і локальних екологічних проблем.

У той час, коли ЄС вже інтенсивно залучився до процесу розширення, за рахунок країн Центральної та Східної Європи, він одночасно впровадив політику, спеціально націлену на країни, що знаходилися на його нових зовнішніх кордонах. Так було підписано Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС у 1998 році й узгоджено План дій Україна – ЄС у 2005 році.

Поки двосторонні відносини між ЄС та Україною головним чином визначаються Угодою про співробітництво та партнерство, яку згодом замінить нова вдосконалена Угода про асоціацію в загальних рамках Європейської політики добросусідства, різнобічні існуючі ініціативи наразі концентруються на окремих регіональних та тематичних питаннях, які мають зв'язок із співробітництвом у сфері охорони довкілля. Головним елементом цих ініціатив, у тому